

РОЗДІЛ 14: ПОСЛУГИ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА, ВИМІРЮВАНІ НЕПРЯМИМ ШЛЯХОМ (FISIM)

I. КОНЦЕПЦІЯ FISIM І ВПЛИВ РОЗПОДІЛУ ЇХ КОРИСТУВАЧІВ НА ОСНОВНІ АГРЕГОВАНІ ПОКАЗНИКИ

- 14.01 Одним з традиційних способів надання фінансових послуг є фінансове посередництво. Це процес, який передбачає, що фінансова установа, така як банк, приймає вклади від одиниць, що бажають отримувати відсотки на кошти, і надає кредити одиницям, чиї власні кошти недостатні для задоволення їхніх потреб. Банк, таким чином, забезпечує механізм, що дозволяє першій одиниці кредитувати другу. Одиниця, яка надає кошти, приймає нижчу відсоткову ставку, ніж та, що сплачується позичальником. «Базова» відсоткова ставка означає відсоток, при якому як кредитор, так і позичальник із задоволенням уклали б угоду. Різниця між базовою ставкою і відсотком, фактично виплачуваним вкладникам і стягуваним з позичальників, є непрямо вимірюваною платою за послуги фінансового посередництва (FISIM). FISIM загалом являє собою суму двох неявних зборів, сплачуваних позичальником і кредитором.
- 14.02 Однак рідко трапляється, щоб сума коштів, кредитованих фінансовою установою, точно збігалася з сумою, розміщеною на депозитах. Деякі кошти могли бути депоновані, але ще не віддані в кредит, а деякі кредити можуть фінансуватися за рахунок власних коштів банку, а не за рахунок запозичених коштів. Однак вкладник коштів отримує однакові відсотки і посередницькі послуги, незалежно від того, чи знаходяться його кошти в кредиті, а позичальник платить однакову відсоткову ставку і отримує ті ж посередницькі послуги, незалежно від того, чи надаються його кошти з посередницьких фондів чи з власних коштів банку. З цієї причини FISIM оцінюється за всіма кредитами і депозитами, пропонованими фінансовою установою, незалежно від джерела цих коштів. Зареєстрована сума відсотків розраховуються як базова ставка, помножена на час дії кредиту або депозиту, що розглядається. Різниця між цими сумами та сумами, фактично сплаченими фінансовій установі, реєструється як непрямі збори за послуги, сплачені позичальником або вкладником фінансовій установі. Суми, зареєстровані в Системі в якості відсотків, характеризуються як «відсотки ESA», а загальні суми, фактично сплачені фінансовій установі або нею, описуються як «банківські відсотки». Загальна неявна плата за послуги є сумою банківських відсотків за кредитами мінус відсотки ESA за тими ж кредитами плюс відсотки ESA за депозитами і мінус банківські відсотки за тими ж депозитами.
- 14.03 FISIM застосовуються тільки до кредитів і депозитів, наданих або депонованих фінансовими установами. Ці фінансові установи не обов'язково повинні бути резидентами, що повністю стосується й їхніх клієнтів. Імпорт і експорт FISIM має місце. Фінансова установа не обов'язково пропонує депозитні послуги, а також надає позики. Фінансові дочірні підприємства роздрібної торгівлі є прикладами фінансових установ, які надають кредити, не приймаючи депозитні вклади. Кредитор, який має достатньо детальні рахунки, щоб розглядатися як корпорація або квазі-корпорація, може отримувати FISIM.
- 14.04 Щоб розглянути вплив розподілу FISIM на ВВП і національний дохід в

порівнянні з ситуацією, коли FISIM не були б розподілені, потрібно розглянути п'ять випадків:

- a) кредити надаються та депозити приймаються фінансовими посередниками-резидентами (ФП) для проміжного споживання ринкових виробників (у тому числі домашніх господарств як власників некорпоративних підприємств і житла);

Випуск FISIM фінансових посередників врівноважується проміжним споживанням ринкових виробників. Таким чином, ВВП і національний дохід не зазнають жодного впливу.

- b) кредити надаються та депозити приймаються ФП-резидентами для проміжного споживання неринкових виробників і для кінцевого споживання домашніх господарств;

Коли FISIM споживаються неринковими виробниками в якості проміжного споживання, випуск цих виробників збільшується на ту ж суму, оскільки проміжне споживання є частиною суми їхніх витрат, а паралельним потоком є збільшення витрат на кінцеве споживання. Таким чином, ВВП і національний дохід збільшуються на суму розподілених FISIM.

Крім того, коли FISIM споживаються домашніми господарствами як кінцевими споживачами, ВВП і національний дохід збільшуються на суму розподілених FISIM.

- c) кредити надаються та депозити приймаються ФП-резидентами у відношенні нерезидентів, які не є фінансовими посередниками (експорт FISIM);

Експорт FISIM реєструється, збільшуючи ВВП. Але при переході від ВВП до національних доходів, це збільшення балансується зниженням відсотків, що підлягають отриманню, за вирахуванням відсотків, що підлягають сплаті решті країн світу (оскільки FISIM віднімається з відсотків, що отримуються за кредитами і додається до відсотків, що сплачуються на депозити). Таким чином, експорт FISIM не впливає на національний дохід.

- d) кредити надаються депозити приймаються ФП-нерезидентами для проміжного споживання ринкових виробників, в тому числі домашніми господарствами як власниками некорпоративних підприємств і житла (імпорт FISIM);

ВВП зменшується на величину цієї категорії імпорту FISIM, оскільки його паралельними операціями є проміжне споживання. Але при переході від ВВП до національного доходу, це зменшення балансується збільшенням відсотків до отримання за вирахуванням відсотків до сплати решті країн світу (тому що FISIM додаються до відсотків до отримання за депозитами і відраховуються з відсотків до сплати за кредитами). Таким чином, ця категорія імпорту не впливає на національний дохід.

- e) кредити надаються та депозити приймаються ФП-нерезидентами для проміжного споживання неринкових виробників і для кінцевого споживання домашнім господарств (імпорт FISIM).

Імпорт FISIM неринковими виробниками відповідає проміжному споживанню. Випуск цих виробників збільшується на таку ж суму, оскільки

проміжне споживання є частиною суми їх витрат, а паралельним потоком є збільшення витрат на кінцеве споживання. При вимірі ВВП за виробничим методом збільшення проміжного споживання супроводжується зростанням випуску, залишаючи додану вартість незмінною. При вимірі ВВП з боку витрат збільшення витрат на кінцеве споживання нейтралізується збільшенням імпорту послуг. Але при переході від ВВП до національного доходу спостерігається збільшення відсотків до отримання за вирахуванням відсотків до сплати решті країн світу (оскільки FISIM додається до відсотків, що підлягають отриманню за депозитами, і вираховуються з відсотків, що підлягають сплаті за кредитами). Таким чином, національний дохід зростає на величину цієї категорії імпорту FISIM.

Крім того, коли FISIM імпортується домашніми господарствами як кінцевими споживачами, зростання ВВП і національного доходу не відчуває жодного впливу, оскільки спостерігається збільшення відсотків до отримання за вирахуванням відсотків до сплати по відношенню до решти країн світу.

Як правило, FISIM не розраховуються для міжбанківських кредитів і депозитів ні між ФП-резидентами, ні між ФП-резидентами і ФП-нерезидентами. Але міжбанківські кредити і депозити використовуються для розрахунку базових ставок.

14.05 З п'яти випадків, представлених вище в пункті 14.04, можна підсумувати вплив розподілу FISIM на ВВП і національний дохід таким чином:

- a) ВВП збільшується на суму FISIM, вироблених ФП-резидентами і віднесених до секторів S.13 (державного управління), S.14 (домашніх господарств як споживачів), S.15 (НУОДГ), S.2 (решта країн світу).
- b) ВВП зменшується на суму імпортованих FISIM, віднесених до секторів S.11 (нефінансові корпорації), S.12 за винятком S.121, S.122, S.125 (фінансові корпорації за винятком Центрального банку, кредитних установ та інших фінансових посередників, крім страхових корпорацій та пенсійних фондів) і S.14 (домашніх господарств як власників житла та некорпоративних підприємств).
- c) Національний дохід збільшується на суму FISIM (вироблених ФП-резидентами або імпортованих), віднесених до секторів S.13 (державного управління), S.14 (для домашніх господарств як споживачів), S.15 (НУОДГ).

II. РОЗРАХУНОК ВИПУСКУ FISIM ЗА СЕКТОРАМИ S.122 ТА S.125

14.06 FISIM виробляються фінансовими посередниками (ФП): Центральний банк (S.121); депозитні корпорації за винятком Центрального банку (S.122), інші фінансові посередники, крім страхових компаній і пенсійних фондів (S.125).

Розрахунки FISIM зосереджені на підсекторах S.122 і S.125; як правило, FISIM не розраховується для Центрального банку (див. частину VI).

a) Необхідні статистичні дані

14.07 Для кожного з підсекторів S.122 і S.125 необхідні дані у вигляді таблиці запасів кредитів і депозитів, розбитих за секторами користувачів і

усереднених за період чотирьох кварталів, а також відповідних нарахованих відсотків. Відсотки розраховуються після перерозподілу субсидій для виплати відсоткових ставок отримувачам.

б) Базові ставки

14.08 У балансах фінансових посередників, включених до S.122 і S.125, кредити і депозити з одиницями-резидентами повинні бути розбиті з метою розрізнення кредитів і депозитів:

- які є міжбанківськими (тобто серед інституційних одиниць, що виробляють FISIM, і включених до секторів S.122 і S.125);
- які здійснюються з інституційними секторами користувачів (S.11 – інші підсектори S.12 – S.13 – S.14 – S.15) (за винятком центральних банків).

Крім того, кредити та депозити з рештою країн світу (S.2) розбиваються на кредити та депозити з фінансовими посередниками-нерезидентами і кредити та депозити з іншими нерезидентами.

14.09 Внутрішня базова ставка

Щоб отримати випуск FISIM ФП-резидентів за інституційними секторами-резидентами, «внутрішня» базова ставка розраховується як відношення відсотків до отримання за кредитами всередині та між секторами S.122 і S.125 до запасів кредитів всередині та між S.122 і S.125 таким чином:

відсотки до отримання за кредитами всередині та між секторами S.122 і S.125 / запаси кредитів всередині та між S.122 і S.125

Теоретично, внутрішня базова ставка є такою самою при використанні депозитних даних замість кредитних. Але через неузгодженість даних оцінка з депозитних даних буде відрізнятися від оцінки з кредитних даних.

Коли депозитні дані є більш надійними, внутрішня базова ставка повинна розраховуватися за міжбанківськими депозитами як відношення:

відсотки до отримання за депозитами всередині та між секторами S.122 і S.125 / запаси депозитів всередині та між S.122 і S.125

Якщо кредитні і депозитні дані однаково надійні, внутрішня базова ставка повинна розраховуватися за міжбанківськими кредитами і депозитами як співвідношення між відсотками до отримання за кредитами, що відбулися, плюс відсотки до сплати за депозитами, що відбулися між ФП, і запасами кредитів плюс запаси депозитів, здійсненими ФП від імені інших фінансових посередників.

У випадках, коли ФП-резидент надає кредити і приймає депозити від своїх клієнтів-резидентів, виражені в іноземній валюті, потрібно розрахувати кілька «внутрішніх» базових ставок по валютах або групах валют, якщо це може значно поліпшити оцінки. Для цього може знадобитись розбиття за валютами або групами валют як розрахунку «внутрішніх» базових ставок, так і кредитів та депозитів від ФП-резидентів по відношенню до кожного сектора користувачів-резидентів.

14.10 Зовнішня базова ставка

Для визначення імпорту та експорту FISIM використовується базова ставка, яка дорівнює середній міжбанківській ставці, зваженій за рівнями запасів у графах «кредити між ФП-резидентами, з одного боку, і ФП-нерезидентами з іншого боку» і «депозити між ФП-резидентами, з одного боку, і ФП-нерезидентами з іншого боку», які входять до балансу фінансових посередників. Таким чином, зовнішня базова ставка

обчислюється як відношення відсотків за кредитами плюс відсотки за депозитами між ФП-резидентами і ФП-нерезидентами до запасів кредитів плюс запаси депозитів резидентів між ФП-резидентами і ФП-нерезидентами.

Декілька зовнішніх базових ставок потрібно розрахувати для різних валют або груп валют, якщо дані доступні для кожної валюти/групи валют для нижченаведених категорій і якщо це може значно поліпшити оцінки:

- a) кредити та депозити від ФП-нерезидентів до сектору кожного користувача
- b) кредити та депозити від ФП-резидентів до користувачів-нерезидентів

с) Детальна розбивка FISIM за інституційними секторами

14.11 Як правило, міжбанківські FISIM не повинні розраховуватися ні між ФП-резидентами, ні між ФП-резидентами та ФП-нерезидентами. FISIM розраховується тільки по відношенню до небанківських інституційних секторів користувачів.

Для кожного інституційного сектора, який не належить до ФП, необхідно мати дані у відповідності з нижченаведеною таблицею кредитів і депозитів, наданих ФП-резидентами:

	запаси	Відсотки до отримання ФП-резидентами	запаси	Відсотки до сплати ФП-резидентами
Кредити, надані ФП-резидентами (S.122 і S.125)		Депозити в ФП-резидентах (S.122 і S.125)		

Загальна сума FISIM за інституційним сектором отримується як FISIM за кредитами, наданими інституційному сектору і FISIM за депозитами інституційного сектора.

FISIM за кредитами, наданими інституційному сектору, оцінюється як відсотки до отримання за кредитним *видатком* (запаси кредитів *помножені на внутрішню базову ставку*).

FISIM за депозитами інституційного сектора оцінюється як (запаси депозитів, помножені на внутрішню базову ставку) *видаток* відсотків до сплати за депозитами.

Частина випуску йде на експорт; на основі балансу ФП ми спостерігаємо:

	запаси	Відсотки до отримання ФП-резидентами	запаси	Відсотки до сплати ФП-резидентами
Кредити нерезидентам небанківського сектору			Депозити в нерезидентах небанківського сектору	

Експорт FISIM оцінюється за допомогою зовнішньої міжбанківської базової ставки для кредитів, наданих нерезидентам (за винятком ФП), як *видаток* відсотків до отримання (запас кредитів, *помножений на зовнішню базову ставку*).

Експорт FISIM за депозитами нерезидентів (за винятком ФП) оцінюється як (запаси депозитів *помножені на зовнішню базову ставку*) *видаток* відсотків до сплати.

Якщо декілька базових ставок використовуються для різних валют або груп валют, кредити і депозити діляться як за інституційними секторами користувачів, так і за валютами (або групами валют), в яких вони виражені.

d) Розбивка на проміжне та кінцеве споживання FISIM, розподілених до домашніх господарств

14.12 FISIM, приписані домашнім господарствам, розбиваються на такі категорії:

- a) проміжне споживання домашніх господарств як власникам житла;
- b) проміжне споживання домашніх господарств як власників некорпоративних підприємств; і
- c) кінцеве споживання домашніх господарств.

Метод оцінки потребує розбивки кредитів домашнім господарствам (запасів та відсотків) на такі відповідні категорії:

- d) житлові кредити;
- e) кредити домашнім господарствам як власникам некорпоративних підприємств; і
- f) інші кредити домашнім господарствам.

Кредити домашнім господарствам як власникам некорпоративних підприємств і житлові кредити, як правило, представлені окремо в різних розбивках кредитування у фінансовій та грошово-кредитній статистиці. Інші кредити домашнім господарствам обліковуються як залишкова стаття шляхом вирахування двох згаданих вище категорій кредитів від загальної суми. FISIM за кредитами домашнім господарствам потрібно розподілити між трьома категоріями на основі інформації про запаси та відсотки для кожної з трьох груп. Житлові кредити не є ідентичними іпотечним кредитам, оскільки іпотечні кредити можуть мати інші цілі.

Депозити домашніх господарств поділяються на:

- g) депозити домашніх господарств як власників некорпоративних підприємств; і
- h) депозити домашніх господарств як споживачів.
- i) За відсутності статистики за депозитами домашніх господарств як власників некорпоративних підприємств, запаси депозитів розраховуються за допомогою одного з таких методів:

Метод 1

Запаси депозитів розраховуються, виходячи з припущення, що співвідношення запасів депозитів і доданої вартості, яке спостерігається у корпорацій найменшого розміру, застосовується до некорпоративних підприємств.

Метод 2

Запаси депозитів розраховуються, виходячи з припущення, що співвідношення запасів депозитів і обороту, яке спостерігається у корпорацій найменшого розміру, застосовується до некорпоративних підприємств.

FISIM за депозитами домашніх господарств мають бути розподілені між FISIM за депозитами домашніх господарств як власників некорпоративних підприємств і FISIM за депозитами домашніх господарств як споживачів на основі середніх запасів цих двох категорій, для яких, у зв'язку з відсутністю додаткової інформації, можна використати однакові відсоткові ставки.

Як альтернатива, коли детальна інформація щодо кредитів і депозитів домашніх господарств відсутня, FISIM домашнім господарствам відноситься до проміжного споживання і кінцевого споживання, припускаючи, що всі кредити приписуються домашнім господарствам як виробникам або як власникам житла, і що всі депозити приписуються домашнім господарствам як споживачам.

III. РОЗРАХУНОК ІМПОРТУ FISIM

14.13 ФП-нерезиденти надають кредити резидентам і приймають депозити від резидентів. Дані у відповідності з нижченаведеною таблицею необхідні для кожного інституційного сектора.

	запаси	Відсотки до отримання ФП-нерезидентами і до сплати користувачами-резидентами		запаси	Відсотки до сплати ФП-нерезидентами і до отримання користувачами-резидентами
Кредити, надані ФП-нерезидентами			Депозити в ФП-нерезидентах		

Імпорт FISIM для кожного інституційного сектора розраховується так:

Імпорт FISIM за кредитами розраховується як *видаток* відсотків до отримання ФП-нерезидентами (запаси кредитів, *помножені на зовнішню базову ставку*)

Імпорт FISIM за депозитами розраховується як (запаси депозитів, помножені на зовнішню базову ставку) *видаток* відсотків до сплати ФП-нерезидентами.

Рекомендується декілька зовнішніх базових ставок використовувати за валютам або групами валют (див. пункт 14.10.).

IV. FISIM У КІЛЬКІСНОМУ ВИРАЖЕННІ

- 14.14 Оцінки обсягу FISIM розраховуються з використанням запасів кредитів і депозитів, дефльовані до цін базового періоду із застосуванням загального індексу цін, такого як непрямий дефлятор цін для внутрішнього кінцевого попиту.).

Ціна FISIM складається з двох компонентів: перший являє собою різницю між відсотковою ставкою банку і базовою ставкою (або, навпаки, у випадку депозитів), яка представляє маржу, отриману фінансовим посередником, а другий є індексом цін, який використовується для дефляції запасів кредитів і депозитів до цін базового періоду.

FISIM у кількісному вираженні розраховується так:

FISIM у кількісному вираженні за кредитами, наданими інституційному сектору	$= \frac{\text{FISIM за кредитами, наданими інституційному сектору}}{\text{Індекс цін}}$	$X \frac{\text{Маржа базового періоду}}{\text{Діюча маржа}}$
FISIM у кількісному вираженні за депозитами, інституційного сектору	$= \frac{\text{FISIM за депозитами інституційного сектору}}{\text{Індекс цін}}$	$X \frac{\text{Маржа базового періоду}}{\text{Діюча маржа}}$

Маржа базового періоду за кредитами *дорівнює* діючій відсотковій ставці за кредитами *мінус* базова ставка

Маржа базового періоду за депозитами *дорівнює* базовій ставці *мінус* діюча відсоткова ставка за депозитами

У номінальному вираженні діюча маржа дорівнює відношенню FISIM до запасів, тому заміна діючої маржі цим виразом у двох наведених вище формулах дає:

FISIM у кількісному вираженні за кредитами, наданими інституційному сектору	$= \frac{\text{Запас кредитів, наданих інституційному сектору}}{\text{Індекс цін}}$	$X \text{ Маржа базового періоду}$
---	---	------------------------------------

FISIM у кількісному вираженні за депозитами, інституційного сектору	$= \frac{\text{Запас депозитів інституційного сектору}}{\text{Індекс цін}}$	X Маржа базового періоду
---	---	--------------------------

V. РОЗРАХУНОК FISIM ЗА ГАЛУЗЯМИ

- 14.15 Розміщення FISIM серед галузей користувачів базується на запасах кредитів і депозитів кожної галузі і, якщо ця інформація не є надійною, на випуску кожної галузі.

VI. ВИПУСК ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

- 14.16 Випуск Центрального банку традиційно визначається як сума витрат, тобто його проміжного споживання, оплати праці працівників, споживання основного капіталу та інших податків за вирахуванням дотацій на виробництво. FISIM не повинен розраховуватися для Центрального банку.

Комісійні та збори за прямо вимірювані послуги в рахунках Центрального банку стосовно як одиниць-резидентів, так і нерезидентів повинні бути віднесені на ці одиниці.

Лише частина загального випуску Центрального банку (сума витрат за вирахуванням комісій і зборів), яка не повинна бути проданою, за угодою, віднесена до проміжного споживання інших фінансових посередників: підсекторів S.122 депозитних корпорацій за винятком Центрального банку і S.125 інших фінансових посередників, крім страхових компаній і пенсійних фондів – пропорційно до відповідної доданої вартості кожного з цих підсекторів.

Щоб врівноважити рахунки підсекторів S.122 і S.125, суми їх відповідного проміжного споживання послуг, що надані Центральним банком, мають компенсуватися поточним трансфертом (класифікованим серед іншого D.759), отриманим від Центрального банку, на ту ж суму.